

IRODALOM

- EU [European Union]. (2016). *The European digital competence framework for citizens*. Publication Office of the European Union. <https://doi.org/10.2767/00458>
- Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017–1054. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9620.2006.00684.x>
- Redecker, C. (2017). *Assessing educators' digital competence*. European Commission. Retrieved on 14 January 2022 from https://ec.europa.eu/jrc/sites/default/files/digcompedu_leaflet_en-2017-11-14.pdf

Ádámku Szabina

Trentinné Benkő, Éva – Márkus, Éva – Svraka, Bernadett – Árva, Valéria (eds.):

Languages, Inclusion, Cultures and Pedagogy: Research and Good Practices 1.

Budapest: ELTE Tanító- és Óvóképző Kar, 2022, 340 p.

ISBN 978-963-489-482-7

ISBN 978-963-489-483-4 (pdf)

https://www.eltereader.hu/kiadvanyok/https-www-eltereader-hu-media-2022-10-languages_inclusion_cultures_and_pedagogy_1-pdf/

<https://doi.org/10.31074/gyntf.2022.2-3>

2022-ben jelent meg az ELTE Tanító- és Óvóképző Karának gondozásában egy, a nyelvek és kultúrák kapcsolatát vizsgáló kétkötetes monográfia. Az első kötet egyszerre vállalkozik arra, hogy a Kar és egyéb intézmények tudományos műhelyeiben végzett kutatások eredményeinek egy szeletét bemutassa és egyben jó gyakorlatokat is felvázoljon a korai idegen nyelvi fejlesztés területén angol nyelven. A kötet szerkesztői az ELTE TÖK Idegen Nyelvi és Irodalmi, valamint Neveléstudományi Tanszékének kutatói és okta-

tói: Márkus Éva, Trentinné Benkő Éva, Árva Valéria és Svraka Bernadett.

Az interkulturális kompetencia az elmúlt időszakban mind fontosabb lett, a saját kultúránk mellett a másik kultúra felé való nyitás elengedhetetlen. Különösen igaz ez a nyelvtanulás folyamatában, hiszen a nyelvet nem lehet izoláltan kulturális közegéből kiragadva elsajátítani, a kisgyermekkorban ismerkedést egy új nyelvvel pedig megkönnyíti a kulturális elemek integrálása az elsajátítás, tanulás folyamatába. A kötetben 34 szerzőtől 21 tanulmány található. A szerzők köre széles, az ELTE TÖK kutatói és oktatói gárdája mellett, egyéb intézmények munkatársai is képviseltetik magukat.

A kötet a nyelv és kultúra összefüggéseit vizsgálja három fő területen, három fejezetre bontva: a nyelvek és kultúrák szerepét a tanárképzésben (*Languages and Cultures in Teacher Education*); a koragyermekkorban (*Languages and Cultures in Early Childhood*) és az irodalom szerepét nyelvi és interkulturális összefüggésben (*Languages, Cultures and Literature*).

A mai felsőoktatásban megfigyelhető a mind nagyobb mértékű nemzetköziesedés, amely nemcsak abban nyilvánul meg, hogy magyarországi hallgatók utazhatnak külföldi intézményekbe, hanem egyre több, a legkülönbözőbb országokból érkező hallgató is tanul a hazai felsőoktatásban. Az első tanulmányban az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem nemzetközi hallgatói számára szervezett érzékenyítő program elméleti hátterét és módozatát mutatják be a szerzők, Furcsa Laura és Szaszko Rita. A program célja az érzékenyítés a sztereotípiák, a diszkrimináció, az akulturáció, a problémamegoldás, a készségfejlesztés és a csapatépítés középpontba állítása. A kutatás során megerősítést nyert, hogy a különböző kulturális háttérrel rendelkező partnerrel való interakció elősegíti a hozzáállás megváltozását. A tanárképzésben részt vevő hallgatók interkulturális nyitottsága mellett a tanított nyelv iránti attitűdje is igen lényeges. Ezt kutatja a Bernhardt Rená-

ta, Furcsa Laura szerzőpáros, az angol nyelvű országok, illetve az angol nyelv vonatkozásában. A kutatást egy 32 fős mintán végezték, amelynek során összehasonlították az angol szakos hallgatók és kontrollcsoportként más szakterületek hallgatóinak attitűdjét az angol nyelv és kultúra iránt. E kutatás a spontán metaforikus elemek kutatását használja eszközként, azaz az *Idegennyelv tanulás olyan mint, ...* nyitott mondatot kellett a tesztszemélyeknek befejezni. A kutatás eredményei szerint a mindkét csoportnál fellelhető azonoságok mellett, miszerint a nyelvtanulás felfedezés, elixír és hobbi (*discovery, elixir, hobby*). A nyelvtanár hallgatóknál emellett még egy további pozitív aspektus a kihívás (*challenge*) volt fellelhető, míg a kontrollcsoportnál megjelentek a nehézségekre és a bonyolultságra utaló metaforák is (fájdalom és kirakós; *pain, puzzle*). Összefoglalva, a tanulmány alapján elmondható, hogy a nyelvvel és kultúrával kapcsolatos hiedelmek és meggyőződések nagyban befolyásolják a nyelvtanulást, majd későbbiekben a nyelvtanítás sikerességét is.

Árva Valéria és Trentinné Benkő Éva cikke az előzőekhez kapcsolódva egy olyan tanórán kívüli informális esemény hátterét, okait, lebonyolítását és tanulságait világítja meg, amely szintén a nyelvek és kultúrák megismerésének, tanulásának motivációját szolgálja. Az esemény ötletgazdája és szervezője az ELTE TÓK Idegen Nyelvi és Irodalmi Tanszéke, és az Európai Nyelvek Napja alkalmából valósul meg 2016 óta visszatérően. A tanulmány első részében a magyarországi és más európai országok nyelvtanulási helyzetét és tanulási hajlandóságát veti kontrasztív elemzés alá. A diákok nyelvtanulási motivációja és autonómiája nagy szerepet játszik a nyelv elsajátításának sikerében, és ezt az olyan informális események, mint a *Drop everything and learn/teach languages* (Dobj el mindent és tanulj/taníts nyelveket) elősegíthetik. Az eseményen a résztvevők játékos, kreatív és interaktív tevékenységeken keresztül ismerhettek meg különböző nyelveket, ki-

emelendő, hogy a jól ismert nyelveken kívül a diákok által talán ritkábban hallottakat is (angol, német, szerb, francia, orosz, olasz, spanyol, svéd, katalán, kínai, roma, farszi, ukrán). Fontos célja volt az eseménynek az is, hogy a tanító- és óvóképző hallgatói oktatási tapasztalatot szerezhessenek egy tanórán kívüli környezetben, illetve a nyelvek mellett a kultúrát is közvetítsék. A szerzők SWOT-analízis segítségével vonták le a rendezvény tanulságait, miszerint a számos előny mellett (motiváció, nemzetköziesedés, sokszínűség és többnyelvűség támogatása), szükséges az esemény későbbi időpontra áthelyezése és a szélesebb körű népszerűsítése.

Az informális tanulás gondolatához kapcsolódik Gulyás Barnabás és Déri András műve. Egy esettanulmány segítségével mutatja be, hogyan lehet a nem formális tanulás elemeit beilleszteni a felsőoktatási környezetbe és hogyan lehet ez hasznos a személyes, társadalmi és kulturális kompetenciák fejlesztésében. A tanulmányban bemutatott projekt egy, a magyar és ERASMUS-képzésen részt vevő óvodapedagógus hallgatók számára felsőoktatási környezetben indított interkulturális kompetenciát nem formális módon fejlesztő kurzus. A kurzus hierarchikus szerkezetet nélkülözve az önkéntességre és az önreflexióra épült. A szerzők utalnak arra is, hogy – a résztvevők visszajelzései alapján – a projekt facilitátorainak reflexióképesége hogyan segítette a tartalom és a tanulási folyamatok fejlődését. A nem hivatalos tanulás módszerei hozzájárulhatnak a tanulási kompetencia fejlődéséhez és a tanári szerep változásához is. A módszer segítheti az önbizalom fejlődését és fejlesztését is. A tanulmány az eset tanulságaira építve kiemeli, hogy a nem formális tanulás egyetemi környezetben is hozzájárulhat az ismeretek elsajátításához.

A Kecskeméti Főiskola Tanárképző Karának oktatói (Lipóczi-Csabai Sarolta és Szabó Ildikó) jegyzi a következő tanulmányt, ebben bemutatták az elmúlt években európai partnerintézményekkel végzett közös projekt-

jeiket, amelyek elősegítették más kultúrák megismerését és az azokkal való együttműködést. A vizsgált európai projektek meghatározó szerepet játszottak a pedagógusok oktatási módszereinek alakulásában, valamint szakmai fejlődésükben, hiszen olyan közös kereteket alakítottak ki, amelyek alkalmazhatóak a különböző oktatási környezetekben is.

Kapcsolódva az előző tanulmányhoz, Bajzáth Angéla, Bereczkiné Záluszi Anna, Darvay Sarolta és Lehmann Miklós az ELTE TÓK és a Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék együttműködése keretében létrejött projektet mutatják be, amelynek célja az a bölcsődei nevelés területén dolgozók interkulturális fejlesztése volt – különös tekintettel a hátrányos helyzetű gyerekek nevelésében résztvevőikére. A projekt kétségtelen előnye a gyakorlati megközelítés. Magyarországon, Olaszországban, Belgiumban és Spanyolországban hasonlították össze az interkulturális pedagógia elmélete és gyakorlata terén használt különböző megközelítéseket. A projekt keretein belül vizsgálták az irodalom szerepét, a fenntartható zöld környezet, valamint a kulturális identitást támogató művészeti tevékenység elemeit is.

Szintén a kultúra megközelítésével foglalkozik, de már anyanyelvi környezetben Fenyődi Andrea műve, aki az általános iskolai etika tantárgy keretén belül adott lehetőségeket elemzi. A tantárgy keretén belül lehetőség nyílik egy tanulóközpontú(bb), egyben informális megközelítésre, amely során a diákok megismerik a kultúrák összetettségét, a kulturális kötelékek milyenségét és az egyes kultúrák megítélését is.

A kötet második fejezete a koragyermekkorai környezetben mutatja be az interkulturalitást, multikulturalitást, a koraiidegennyelv-oktatást, valamint a kétnyelvűség kérdéseinek kutatásában elért eredményeket. Több szerző is utal arra, hogy a kutatások egy része olyan területet ölel fel, amely ritkán vagy alig kutatott, így ezek hiánypótlónak tekinthetők.

Marton Vera, Kovács Ivett Judit és Czachesz Erzsébet tanulmánya a koragyermekkorai oktatással foglalkozik, bemutatva a Reggio Emilia-módszert, amely a befogadásra épül, s melynek lényege, hogy a tanulás fókusza nem csak az eredmény, hanem maga a fejlődés útja és az egyedi, egyénenként eltérő megközelítés. A kutatás során egy vegyes életkorú kétnyelvű (angol/magyar) óvodai csoportot vizsgáltak Budapesten szekunder és primer módszerekkel. A kutatás kiemeli a vizsgált módszer kompatibilitását az inkluzív (befogadó) oktatással, mivel az támogatja a sokszínű, több kultúrájú csoportokban való fejlődést és tanulást. Az előző fejezet tanulmányaiban is felvetődött gondolat a tanári szerep megváltozásáról itt is megjelenik, mivel a tanár facilitátorként segíti a gyerekek egyéni tanulását, figyelembe véve hátterüket és értékeiket.

A második fejezet a következő két tanulmányban a magyarországi koragyermekkorai neveléssel foglalkozó intézmények multikulturális oktatásával foglalkozik. Az első szerzői, Czirmai Hanna Zorka és Lo Bello Maya Jean bemutatják és vizsgálják a multikulturalitás fogalmához kapcsolódó magyar hozzáállást, valamint hat budapesti bölcsődében azt, hogy milyen multikulturális témákat és módszereket lehet alkalmazni a korai (21 hetes–3éves) gyermekkorai nevelésben. A tanulmány felhívja a figyelmet arra, hogy a jövőben, reagálva a várható társadalmi változásokra, nagyobb hangsúlyt kell fektetni az oktatási intézményekben a multikulturalitás bevezetésére, amely segítheti a gyerekeket felkészülni a soknemzetiségű világra. Ehhez kormányzati támogatás és szemléletváltás szükséges. A Czövek Csenge, Endrődy Orsolya és Árva Valéria szerzőhármak kutatásának középpontjában két budapesti óvodában végzett kvalitatív kutatás áll. Fókuszcsoportos interjúk segítségével derítették fel a nevelők multikulturális és inkluzív oktatáshoz való hozzáállását és tapasztalatait. A végeredmény pozitív, mivel a két megközelítés ötvözete vezethet elfogadáshoz, ám a szerzők

kiemelték, hogy ez egy kevésbé kutatott terület és még további vizsgálódás szükséges.

Körös Noémi Lilla és Trentinné Benkő Éva empirikus kutatásában az ún. harmadkultúras (*Third-Culture Kids, TCK*) gyermekek jelenséget mutatja be, valamint azt, hogy egy nagyon mobillá váló életmód milyen pozitív és negatív hatással van a kisgyermek ismeretelsajátítására az óvodai nevelési program keretein belül. A tanulmányban egy triangulációs módszerrel végzett kutatást ismerhetünk meg, amely kérdőíves megkérdezést, interjúkat és esettanulmányt is tartalmaz. A vizsgált alanyok számára pozitív hatások között említik a szerzők a széleslátókörűséget, fejlett alkalmazkodóképességet, széles kapcsolati hálót, valamint a jó nyelvismeretet. Nehézséget okozhat viszont a kötődés, a kapcsolatok megtartása és az anyanyelv megőrzése. Kiemelendő, hogy ez a mű is hiánypótló, mivel TCK-vonatkozásban kora-, illetve kisgyermekkorú kutatások eddig kis számban születtek.

T. Kruppa Éva és Gáspár Adrienn tanulmányában kifejti, hogy a saját nyelvi környezetükben (*L1*) élő óvodáskorú kisgyermekek hogyan képesek nyelvet és kultúrát elsajátítani egy tíz hónapos tanulási folyamat során, amelynek keretében képzelt utazás segítségével bejárják az adott nyelvet (angol) beszélő országok egy részét. A kiindulópontot egy új keletű program, a *For a Bilingual Generation* adja, amely célja az angol nyelv népszerűsítése a koragyermekkorú oktatásban.

Szintén egy keveset kutatott terület a koragyermekkorú nyelvtanulást hatékonysága. Fontosságát indokolja, hogy egyre nagyobb az igény az ilyen szolgáltatást (is) nyújtó intézményekre, és a koragyermekkorú nyelvtanításra. Erre a területre nyújt betekintést a Kovács Judit és Noé Zsuzsanna szerzőpáros munkája. Az óvodai idegennyelv-tanulás népszerűsége egyre nő. A kutatás során az intézményvezetők és a résztvevők attitűdjét és nézeteit vizsgálták saját idegen nyelvi (angol mint idegen nyelvi, *EFL*) programjukkal kapcsolatban. A szerzők által vizsgált keretben is bebizonyosodott,

hogy a koragyermekkorú tanulás sikerességét elősegíti az integrált megközelítés, a természetes kétnyelvű környezet. A folyamatban a tanár személyisége kulcsfontosságú.

A fejezet zárótanulmányában Nemes Magdolna a kétnyelvű családokban tapasztalt előnyöket és az ilyen családokban felmerült esetleges nehézségeket vizsgálja harminc, az Egyesült Királyságban élő olyan családban, ahol az egyik szülő magyar. A családokban választott stratégiák közül kiemelkedik az egy személy egy nyelv módszer, amelyet a legtöbben alkalmaztak.

Az utolsó fejezet a nyelv, kultúra és irodalom hármását vizsgálja. Elsőként Poros Andrea az ELTE TÓK egy 2019-ben nemzetközi hallgatók számára bevezetett óvodapedagógiai programjának egyik kurzusával foglalkozik, melynek neve *Children's Literature and Its Methodology*. A tanulmány bemutatja a programot és a kurzust, a megváltozott célcsoport miatt szükségessé vált új keretrendszer kidolgozását és a kurzus kidolgozása, fejlesztése során figyelembe vett szempontokat. A változás az új felhasználói csoport, a nemzetközi hallgatók, megjelenésével vált szükségessé, akik különböző kulturális és (nyelv)ismereti háttérrel rendelkeztek.

Az ezt követő három tanulmány közös eleme a mese, és annak felhasználása a gyermekek fejlesztésében. Bethlenfalvyné Streitmann Ágnes egy, a projektalapú nyelvtanulást elősegítő olyan mesealapú módszer bemutatására vállalkozik, amely részben nehezített körülmények között a pandémia időszakában jött létre nemzetközi együttműködés keretében. A részt vevő intézmények (egy brit és egy magyar felsőoktatási intézmény) két oktatója ötlete nyomán a különböző kultúrájú hallgatók ugyanazokat a meséket dolgozták fel. Palkóné Tabi Katalin az ún. „eredeti/autentikus” irodalom fogalmát vizsgálja felül a mesékre vonatkoztatva. Az angol nyelv presztízsének növekedésével és elterjedésével a 1980-as évektől egyre több magyar művet, gyerekkönyvet, köztük mesét fordítottak le erre a nyelvre. A szerző

megállapításai szerint a nyelvet tanuló iskolások nyelvtanulásában, mivel kötődnek az e könyvekben bemutatott környezethez, jól alkalmazható az angolra fordított magyar gyermekirodalom.

Kopházi-Molnár Erzsébet sokatmondó – *Fairy tales or fairy fakes* (Mesék vagy mesés hamisítványok) – című tanulmánya a modern ún. átírt mesék felépítését és irrelevanciáját mutatja be Hamupipóke (*Cinderella*) történetén keresztül. A szerző kifejti, hogy ezek az átíratok ún. „felesleges mesék”, mivel ugyan használják az eredeti cselekményelemeket és karaktereket, de azon túllépve kiegészítéseket hoznak létre és leegyszerűsítik a történetet. A szerzők kiemelik, hogy a hagyományos (mese)elemeket felvonultató mesék hosszabb távon előnyösebbek a gyermekek számára, mivel fejlesztik kreativitásukat és gondolkodásukat.

A következő tanulmányban Kitzinger Arianna azon magyar költők verseire fókuszál, akik irodalmi tevékenységüket más kultúrájú környezetben fejtették ki. Tanulmányában egy 1998-ban kiadott magyar–amerikai és magyar–kanadai verseket tartalmazó antológia elemzésére vállalkozik, a kétnyelvűség és interkulturalitás szempontjait figyelembe véve. Podlovics Éva Livia vizsgálatának tárgya maga a nyelv, a nyelv használatának kérdései, a kétnyelvűség és az a folyamat is, amely a walesi nyelvet 2012-ben hiva-

talos nyelvvé tette. A walesit a szerző egy majdnem kihalt nyelv sikertörténeteként aposztrofálja, amely tanulságként szolgálhat mind a kisebbségi nyelvek tekintetében mind a második nyelv oktatásában. A szerző konklúziója, hogy a pozitív jogi környezet és az intézkedések elősegítették a walesi nyelv, kultúra és nyelvi identitás megőrzését, amiről a nyilvántartott walesi nyelvet beszélők számának növekedése is tanúskodik. Záróakkordként Hoványi Márton összehasonlító tanulmányában az olvasás és a látás természetét elemzi egy festményt és egy mitológiai elbeszélést, Caravaggio művét, a Narcissust és a Narcissus és Echo című elbeszélést alapul véve.

A kötetben levő tanulmányokból kiderül, hogy a kisgyermekkorai neveléssel és oktatással foglalkozó intézmények a mai kor kihívásaira válaszként reagálnak a felmerült igényekre és a nemzetköziesedés következtében változó hallgatói populációra is. A bemutatott projektek és jó gyakorlatok nem csak a koragyermekkorai és kisgyermekkorai (nyelvi) neveléssel foglalkozó szakembereket, oktatókat és kutatókat érdekelhetik, de haszonnal forgathatja a kötetet mindenki, aki nyelvi és interkulturális területen tanít, vagy ezek iránt nyitott.

Hukné Kiss Szilvia